

Received/ Makale Geliş 20.07.2023
Published / Yayınlanma 30.09.2023
Volume/ Cilt (Issue/ Sayı) 7 (34)
ss / pp 1041-1053

10.5281/zenodo.8404786
Derleme Makale
ISSN: 2687-5640
Mail: editor@pejoss.com

Mehmet Ali Seyidoğlu
<https://orcid.org/0009-0005-2723-7619>
Batman / TÜRKİYE

Büyüme ile İşsizlik Oranları Arasında İlişki Relation Between Growth and Unemployment Rates

ÖZET

Büyüme, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerin tümü için makro hedeflere ulaşmalarının en önemli süreçlerinden birisidir. Bu nedenle genellikle istikrar programları da ekonomik büyüme üzerine inşa edilmektedir. Bu durum Türkiye açısından değerlendirildiğinde, ekonomik büyümenin sürekli iniş-çıkış içerisinde olduğu ve dış faktörlerden etkilendiği bu nedenle Türkiye’de ekonomik büyümede meydana gelen dalgalanmalar; istihdamı etkilemekte ve işsizlik oranlarında daralmalara neden olmaktadır. Türkiye’deki işsizlik oranları, spekülasyon yönlü büyüme olgusu ve küresel alanda meydana gelen finansal gelişmeler ekonomik büyümeyi etkilemektedir. Diğer bir ifadeyle, ekonomik büyümenin istihdam seviyesini olumlu yada olumsuz etkilemesi, yalnızca Türkiye’ye özgü bir durum olmayıp; dış borçlar, bütçe açıkları, artan faizler ve ekonomik istikrarsızlıklar büyümeyi yavaşlatabilen durumlardır.

Gelişen ve küreselleşen ekonomi ile yeni iş gücü ihtiyacı ortaya çıkmakta, bu da yeni iş alanları ve fırsatları oluşturmayı gerektirmektedir. Dolayısıyla, temel üretim faktörlerinden olan insan gücü ve istihdamı arttırmak, ekonomik büyümenin ayrılmaz bir parçasıdır. Büyüyen bir ekonomi için iş gücündeki artış ne kadar pozitif yönlü ise ekonomik büyüme o kadar olumlu yönde gelişmektedir. Bu nedenle, ekonomik büyümenin en önemli sorunlarından biri olan işsizlik için devletlerin ve özel sektörün bir koordinasyon içerisinde önlem almaları büyük önem arz etmektedir. Çünkü sorunun tek başına ele alınması ve analiz edilmesi, çözüm yollarının oluşturulmasını ve sorunun giderilmesini güçleştirmektedir. Dolayısıyla ekonomik büyüme için işsizlik oranının minimum düzeye indirilmesi önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, kariyer geliştirme, yeni iş alanlarının oluşturulması, yeni yatırımlara önem verilmesi ve rekabetçi inovasyon faaliyetlerinin desteklenmesi istihdamın artmasına, verimliliğe, işsizlik probleminin çözümüne katkı sağlayabilir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Gelişme, Büyüme, Verimlilik, İstihdam, İşsizlik.

ABSTRACT

Growth is one of the most important processes in achieving macro objectives for all developing and developed countries. For this reason, stabilization programmes are generally built on economic growth. When this situation is evaluated from the perspective of Turkey, economic growth is in constant fluctuations and is affected by external factors; therefore, fluctuations in economic growth in Turkey affect employment and cause contractions in unemployment rates. Unemployment rates in Turkey, speculative growth phenomenon and global financial developments affect economic growth. In other words, the positive or negative impact of economic growth on the level of employment is not unique to Turkey; external debts, budget deficits, rising interest rates and economic instability are the conditions that can slow down growth.

With the developing and globalizing economy, the need for a new labour force emerges, which requires the creation of new business areas and opportunities. Therefore, increasing labour force and employment, which is one of the main factors of production, is an integral part of economic growth. For a growing economy, the more positive the increase in labour force, the more economic growth develops in a positive direction. For this reason, it is of great importance that governments and the private sector take measures in coordination for unemployment, which is one of the most important problems of economic growth. Because addressing and analysing the problem alone makes it difficult to formulate solutions and eliminate the problem. Therefore, it is important to minimize the unemployment rate for economic growth. In this context, career development, the creation of new business areas, giving importance to new investments and supporting competitive innovation activities can contribute to increasing employment and productivity solving the unemployment problem.

Keywords: Economic Development, Growth, Productivity, Employment, Unemployment.

1. GİRİŞ

Bir toplumda, özellikle genç kesim başta olmak üzere, geniş bir kitledeki işsizlik ve yoksulluk oranlarındaki artış; hem ekonomik büyümeyi hem de sosyal istikrarı doğrudan tehdit etmektedir. Bu doğrultuda işsizlik, gelişmekte olan ülkelere doğru göçün de en önemli nedenlerinden biri olarak dikkatleri çekmekte ve göç alan ülke için de önemli bir sorun kaynağı haline gelmektedir (Wade, 2001).

İşsizlik; siyasal, ekonomik ve toplumsal sonuçları nedeniyle en önemli sorunlardan birisidir. Bu nedenle, bireylerin iş sahibi olmaları ve çalışma hakkına sahip olmaları, toplumsal yaşama kazandırılmaları açısından oldukça önemlidir. Bireylere yeteneklerine uygun iş olanaklarının

sağlanmasında ve iş bulma veya istihdam probleminin çözümünde; kamu gücünün, özel işletmelerin, sivil toplum kuruluşlarının ve toplumun büyük önemi vardır (Gündoğan, 1999).

2. BÜYÜME

Ülkeler, mevcut kaynaklarını doğru biçimlerde ve doğru amaçlar için kullandıklarında ekonomik büyümeye neden olmaktadır. Ekonomik büyüme ise nüfus artışına, gelir artışına ve tüketimin çeşitlenmesini sağlamakta ve bu da hem kıt kaynakların idame ettirilmesini zorunlu hale getirmekte hem de mevcut kaynakların etkin şekillerde kullanılması sorununu gündeme getirmektedir. Toplumsal ihtiyaçların sonsuz ve kaynakların kıt olması nedeniyle; verimlilik, refah düzeyini yükseltmek ve bunu sürdürülebilir hale getirmek isteyen ülkeler için vazgeçilmez bir unsur olmaktadır (Vergil ve Abasız, 2008).

Ekonomik büyümenin hızını etkileyen faktörler; büyümenin ne şekilde gerçekleştiği, iç-dış pazarlarından hangisine dönük olduğu, büyümenin sermaye-yoğun ya da emek-yoğun olup olmadığı, üretim aşamasında sermaye-emek miktarının ne olduğu, sektördeki büyüme hızının ne olduğudur (Bozdağlıoğlu, 2008). Bu faktörler işsizlik ve büyüme ilişkisinin kuvvetini ve yönünü belirlemektedir. Dolayısıyla toplumların, büyüme olmaksızın işsizliği önlemek mümkün mü ya da ekonomik büyümeyle işsizlik oranlarında artış gerçekleşir mi gibi soruların yanıtlarını araştırmaları gerekmektedir (Parasız, 1997).

2.1. Büyüme Kavramı

Büyüme; bireylerin gerçek gelirlerinin sürekli olarak artış göstermesi olarak ifade edilmektedir. Buna göre, bireylerin de toplumu oluşturduğu göz önünde bulundurulduğunda, büyüme hızı sürekli artış gösteren toplumlardaki işsizlik oranının minimum düzeyde olması gerekmektedir. İşsizlik sorunu çok yönlü bir konu olarak belirtilmektedir. Dolayısıyla konunun yalnızca ekonomik büyüme ile ilişkilendirilmesi ya da tek başına ele alınması, oldukça yanlış bir ekonomi politikası olmaktadır. İstihdam, yalnızca ekonomik büyüme hızıyla yükseltilebilir ve büyüme oranının içeriğine göre doğruluğu artmaktadır (Yılmaz, 2005).

İşletmelerin temel amacı, büyüme gerçekleştirebilmektir. Sürekli ve dengeli olarak büyüme gerçekleştiren işletmeler “dinamik işletme” olarak ifade edilmektedir (İskenderoğlu, vd., 2012). Ancak bu durum her işletme için geçerli olmamakta, bazı işletmeler büyümeden kaynaklı problemler nedeniyle büyümeye pozitif bakmamaktadırlar. Ancak büyümek istemeyen işletmeler, faaliyetlerini de geliştiremeyeceği için güçlü yönetim konusunda sıkıntı çekmektedirler. Faaliyetlerini sabit ortamlarda gerçekleştiren işletmelerin, global işletmeler ile rekabet etmeleri mümkün değildir. Dolayısıyla işletmeler, rakiplerinin yenilikleri, çevre koşulları, tüketici kavramındaki değişimler gibi çeşitli nedenlerden dolayı büyümek istemektedir. Ancak işletmenin ne kadar büyümesi gerektiği, yine işletmenin geleceği için oldukça önemli bir faktör olmaktadır. Ülke ekonomisi, yönetim yetenekleri, işletmenin hangi konuda faaliyet gösterdiği, sosyal çevre, rakipler ve finansman kaynakları gibi faktörler işletme büyüklüğünü etkilemektedir (Ülgener, 1991). Tepe yöneticilerin çoğu büyüme olgusuna pozitif yönlü bakmaktadır. Çalışanlar için de önem arz eden büyüme olgusu, çalışma ortamı verimliliği ve performans artışı sağlamaktadır. Ancak büyüme hızının yüksek olması, işletmeye zarar verebilir. Çünkü hızlı büyüme, güçlü bir finansman gerektirmekte, bu da çalışanların ekstra iş yükü karşısında zorlanmasına ve motivasyonlarının düşmesine neden olmaktadır. Bu durumda büyüme olgusunun tutarlı ve dengeli bir şekilde gerçekleştirilmesi, çalışan performansı açısından önemlidir (Parasız, 1997).

Büyüme kavramı hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin yakından ilgilendiği bir olgu olmakta ve kişi başı gerçek hasılda gerçekleşen sürekli artış olarak ifade edilmektedir. Kavramın açıklanmasına dair birçok model geliştirilerek, ekonomik büyümenin kaynağına vurgu yapılmıştır. Emek arzı, teknolojik süreçler ve emek büyümesi dengeli bir büyümenin temel belirleyicileri olarak belirtilmektedir. Bu bağlamda büyümenin gerçekleşebilmesi için, gelir artışının kalıcı ve sürekli olması gerekmektedir. Bu nedenle büyüme kavramı, kısa dönemde gerçekleşen statik bir olgu değil, uzun dönemde gerçekleşen dinamik bir olgu olmaktadır (Ülgener, 1991).

2.2. Büyüme Kavramının Önemi

Büyüme olgusu, günümüzde en çok tartışılan disiplinlerin başında gelmektedir. Aynı zamanda multidisipliner bir alanda olması nedeniyle de birçok araştırma alanının ilgi alanını oluşturmaktadır. Bu bağlamda büyüme olgusu, toplumdaki ekonomik refahın artması açısından önemli olmaktadır. İş

yaşamındaki bütün dinamikler bilimsel olduğu için, geliştirilen yaklaşımların da bilimsel yöntemlerle olması gerekmektedir. Bilimsel yaklaşım, deneylerin ve deney sonuçlarının ölçülmesi ile gerçekleştirilmektedir (Yavilioğlu, 2002).

Yapısal değişim ve ekonomik büyüme olgusu birbirini etkileyen süreçlerden oluşmaktadır. Ancak ekonomik büyümenin gerçekleşmesi, her zaman yapısal değişime neden olmasa da büyüme olgusunun süreklilik kazanması, yapısal değişimde temel bir öneme sahip olmaktadır. Sonuç olarak, büyüme olgusunun önemini arttıracak bazı özellikleri bulunmaktadır (Uysal ve Alptekin, 2009). Bir toplumdaki ekonomik refah seviyesinin artması, mal ve hizmet üretiminde de artışı gerektirmektedir. Diğer bir ifade ile ekonomik refah seviyesinin, mal ve hizmet miktarı ile doğrudan ilişkili olduğu belirtilmektedir (Bağlı, 2011).

Ekonomik alanda oldukça önemli olan büyüme olgusu oranlarının, ülkeler arasında farklılık göstermesi, çeşitli büyüme modelleriyle açıklanmaktadır. Bu modellerin gelişmesiyle birlikte sermaye ve emek faktörü gibi birçok faktör de büyüme stratejilerinin içerisine dahil edilmiştir. Aynı zamanda finansal yenilikler nedeniyle oluşan verimlilik faktörünün de büyümeye etki ettiği görüşüne dair birçok çalışma ve araştırma yapılmış, ancak farklı sonuçlar elde edildiği belirtilmektedir (Fitzgerald, 2006).

2.3. Dikey, Yatay ve Çapraz Büyüme

Büyüme dikey, yatay ve çapraz büyüme olmak üzere üç farklı yönde gerçekleşmektedir. Yatay büyüme işletmelerin, faaliyette buldukları iş kolunun, piyasa payını arttıracak yönde büyümesi olarak ifade edilmektedir. Bu durumda bir işletme, faaliyette bulunduğu aynı iş koluna yatırım yaparak ya da benzer faaliyetlerde bulunan farklı işletmelerle birleşme sağlayarak büyüme işlemini gerçekleştirebilir. Dolayısıyla yatay büyüme için işletmelerin rekabet gücünü artırıcı yönde tekel güç olma eğiliminin olduğunu söylemek mümkündür (Akgüç, 1994). Dikey büyüme; üretim sürecinden satış sürecine kadar birbirini takip eden tüm aşamaların, aynı işletme içerisinde toplanması olarak tanımlanmaktadır. Çapraz büyüme ise bir işletmenin faaliyet gösterdiği iş kolu dışında farklı bir iş koluna yatırım yapması ya da farklı iş kolunda faaliyet gösteren işletmelerle birleşme sağlamasıdır (Koçoğlu, 2012).

Bu bağlamda, hangi büyüme yönü tercih edilse de büyüme ya içsel ya da dışsal olarak gerçekleşmektedir. Finans yöneticileri, hazır pazar olması, deneyimli yönetici kadrolarının olması, hazır dağıtım kanallarının bulunması, know-how ve vergi oranları gibi nedenlerden dolayı dışsal büyümenin ekonomik olduğunu ve kar getireceğini ifade etmektedirler (Rufin, 2007). Bu bağlamda, bir ülkenin refah seviyesini gösteren ekonomik büyüme, Gayri Safi Millî Hasıla (GSMH) ya da GSMH'nin kişi başına düşen değerleri ile ölçülmektedir.

Maliye politikalarının temelini, bütçe politikaları, kamu gelirleri, borçlanmalar, kamusal harcamalar ve borç idaresi oluşturmaktadır. Bu bağlamda ülkelerin ekonomik hedeflerine ulaşabilmeleri için uyguladıkları ekonomi politikaları; maliye ve para politikaları olmak üzere iki grupta incelenmektedir. Para politikaları; paranın maliyetini ve miktarını, işletmelerin ve ev halkının beklentilerini etkileyerek temel amaçlara ulaşmayı hedefleyen stratejiler bütünü şeklinde tanımlanmaktadır (Ünsal, 2020).

3. İŞSİZLİK

İstihdam, bir toplum ekonomisinde çalışma isteğinde ve seviyesinde olan tüm bireylerin, yeteneklerine uygun bir işte çalışmasını ifade etmektedir. Çalışma arzusu olmasına rağmen yeteneklerine uygun iş bulamayan bireylerin olduğu bir ekonomiye de "eksik istihdam" denilmektedir. Bir üretim sürecindeki bütün faktörlerin üretime dahil edilmesi ve böylece hiçbirinin boşa harcanmaması tam istihdam kavramıyla açıklanmaktadır. Bu bağlamda bir ülke ekonomisinin refah seviyesi, istihdam seviyesi ile ölçülmektedir (Güney, 2009).

3.1. İşsizlik ve İşsizlik Oranı Kavramı

İşsizlik kavramı, emek faktörünün, fiilen üretim sürecine katılmaması şeklinde ifade edilmektedir. Başka bir deyişle işsizlik; çalışma isteği ve yeteneği olan, ancak iş bulamayan topluluk olarak tanımlanmaktadır. Bir toplumdaki bireylerin çalışma istekleri olmasına rağmen iş bulamıyor olmaları, ülkede uygulanan ekonomi politikalarının yetersiz ve hatalı olmasından kaynaklanmaktadır. İşsizlik oranının ölçülmesi ise toplam iş gücünün, iş bulamayan iş gücüne oranı ile belirlenmektedir (Aren,

2008). Toplumdaki bireylerin, işsiz olarak nitelendirilebilmeleri için, kişinin herhangi bir iş sahibi olmaması, aktif şekilde iş araması, iş teklifi karşısında hem fiziksel hem de zihinsel olarak çalışabilir düzeyde olması gerekmektedir. Bu kriterler, işsizliğe neden olan faktörlerin de ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Biçerli, 2011).

İşsizlik oranı, iş gücü piyasalarının en önemli göstergelerinden ve çoğunlukla bir ülke ekonomisinin önemli ölçülerinden birisidir. İş gücü piyasalarına yönelik geliştirilen ekonomi politikalarının da en önemli nedenlerinden birisi olarak ifade edilmektedir. Dolayısıyla bir ülke ekonomisini doğru değerlendirebilmek ve analiz edebilmek için işsizlik oranının doğru tanımlanması ve ölçülmesi gerekmektedir. İş gücü piyasasındaki gelişmeleri yakından takip edebilmek için işsizlik verileri, faal nüfus, eksik istihdam ve istihdam oranının incelenmesi gerekmektedir. Bu veriler, gerek istihdam politikalarının gerekse diğer ekonomi politikalarının oluşturulmasında önemli katkılar sağlamaktadır (Yüceol, 2005).

3.2. İşsizliğin Nedenleri

İşsizlik sorunu, global bir sorundur ve tüm dünya ekonomilerini doğrudan etkilemektedir. Ancak ekonomik etkilerinin yanı sıra sosyal sorunlara da yol açmaktadır. İşsizlik sorununa çözüm üretebilmek adına birçok yöntem denenmekte ve politikalar uygulanmaktadır. Buna göre, bir ülke ekonomisinin doğru işleyip işlemediği, ülkedeki istihdam düzeyi ile belirlenmektedir (Barışık ve Çevik, 2008).

Bir ülke genelinde, farklı sektörlerde meydana gelen değişimler işsizlik oranlarını etkileyebilmektedir. Örneğin, tarımsal teknolojilerin gelişmesi, ekonomik krizler, modernleşme, tarım sektöründeki istihdamın azalmasının yanı sıra üretimde verimliliğin de artmasıyla birlikte insanlar, göç etmeye başlamışlardır. Gelişmiş ekonomilerdeki talep eksikliği nedeniyle oluşan işsizlik problemi, az gelişmiş ekonomilerde çok daha fazla olmaktadır. En büyük sebeplerinden birisi de az gelişmiş ekonomilerde iş yeri kapasitelerinin çok düşük olması ya da yeterli işyerinin bulunmamasıdır. Dolayısıyla gelişmekte olan ekonomilerdeki işsizlik sorunu, tarım yoğun ülkelerden, sanayi ve hizmet yoğun ülkelere geçişe neden olmaktadır (Biçerli, 2011). Ayrıca, tarımsal iş gücü ve nüfus artışı nedeniyle gerçekleşen göç, bir ülke ekonomisinde tarım dışında da istihdam sağlanmasını zorunlu hale getirmektedir. İstihdam ise ülkede yapılan yatırımlara, istihdam kapasitesinin de düzenli ve yeterli seviyelerde yükselmesine bağlı olmaktadır (Aksu, 2017). Bu bağlamda işsizliğe neden olan temel faktörler şu şekilde belirtilebilir; nüfus artışı, yeterli eğitim düzeyine ulaşamamak, maliyet oranlarındaki artış, teknoloji alanındaki değişim, sektörlerde meydana gelen değişimler, göç ve hızlı gelişmeler. Buna göre işsizlik oranları ve nüfusa göre işsizlik kavramları farklı değerlendirilmektedir.

Diğer bir tanımlamaya göre işsizlik, iş gücünü kapsayan nüfusun, çalıştırılmayan kesimini ifade etmektedir. Tanıma göre bir kişinin işsiz olarak nitelendirilebilmesi için, değerlendirilen dönem içerisinde, istihdam sağlanamayan kişilerin son üç ay içerisinde iş arama kanallarından iş aramış olmaları ve iki hafta içerisinde de işe başlayabilecek durumda olmaları gerekmektedir. Buna göre işsizlik oranı belirlenirken de iş gücü içerisindeki işsiz nüfus oranı alınmaktadır. Emek gücü yerine sermaye faktörünün ortaya konulması, işsizlik oranını artmasına neden olan temel faktördür. Buna ek olarak; nitelsiz iş gücü, emek gücü piyasasındaki enformasyon eksikliği ve kayıt dışı istihdam da hem işsizlik oranını hem de genç işsizlik oranını arttıran faktörler arasındadır (Demir ve Bakırcı, 2005).

3.3. Genç İşsiz ve Genç İşsizlik Oranı

İşsizlik oranlarının yükselmesi ve süreklilik sağlaması, birçok sorunu da beraberine getirmektedir. İşsizlik problemi, toplumsal ve ekonomik sorunların da artış göstermesine, siyasi bunalımların artmasına ve böylece antidemokratik popülist eğilimlerin güçlenmesine neden olmaktadır. İşsizlik ile ilgili birçok tanımlama bulunsa da iktisat literatürüne göre işsizlik, mal üretimine olan talebin yetersizliği, emek talebinin de yetersizliğini arttırmakta ve atıl kalmasına neden olmaktadır. Emek faktörünün atıl kalması ise, işsizlik ile ifade edilmektedir (Duruel ve Kara, 2009).

Global boyutlardaki işsizlik problemi içerisinde bulunan genç nüfusun işsizlik oranı, genel işsizlik oranlarından çok daha yükseklerde olmakta ve kendi içerisinde farklı nedenleri bulunmaktadır. Genel ekonomi açısından değerlendirildiğinde işsizlik; kıt üretim faktörlerinden biri olan emek faktörünün atıl kalması ve böylece potansiyel üretim gücünün belirlenememesi şeklinde tanımlanmaktadır

(Stanley vd., 2007). Bireyler, hayatlarının en önemli ve verimli dönemini “gençlik” döneminde yaşamaktadırlar. Bir ülkedeki genç nüfusun sahip olduğu özellikler ise genç ve gençlik kavramlarının diğer yaş kesimlerinden farklı olarak değerlendirilmesini ve araştırılmasını gerekli kılmaktadır (Murat ve Şahin, 2011).

İstihdam ve iş, gençlerin sosyal kimliklerinin şekillenmesini sağlayan; sosyo-ekonomik ve politik karakterlerini, hayatlarını, kendilerine saygılarını, bağımsız olmalarını ve gelirlerini düzenlemeleri açısından oldukça önemli bir role sahip olmaktadır. Bu nedenle, genel işsizliğin yanı sıra genç nüfustaki işsizlik oranı artışı hem toplumsal hem de bireysel birçok ciddi soruna yol açmaktadır (Çetinkaya, 2010).

Genç işsizlik oranlarının, global ölçekte, genel işsizlik oranlarından çok daha yüksekte olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda, genç işsizlik oranlarının yüksek olmasının nedenlerine dair aşağıda yer alan görüşler ortaya konulmaktadır (Gündoğan, 1999);

1. Ekonomik gelişmelerin yavaş olması, asgari ücretler ve dönemsel düşüşler nedeniyle genç nüfusa olan talebin azalması.
2. Genç iş gücünün niteliklerindeki yetersizlikler ve kısa dönemli geçici işlere olan talebin fazla olması.
3. Ev kadını olarak nitelendirilen kesimin, düşük ücretle iş gücüne katılımının artması nedeniyle genç iş gücü talebinin düşmesi.
4. Tüm bunlara ek olarak, literatürde işsizlik kavramı ile ilgili birçok tür bulunmaktadır .

3.4. İşsizlik Türleri

İşsizlik, toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak mal ve hizmet üretiminde kullanılan insan kaynaklarının israfı olarak tanımlanmakta ve toplumsal ve bireysel açıdan işsizlik şeklinde iki başlık altında incelenmektedir (Dinler, 2005). Toplumsal açıdan işsizlik, üretim kaynaklarının boşa harcanması veya bir kısmının kullanılmamasıdır. Bireysel açıdan işsizlik ise çalışma isteğinin, yeteneğinin olmaması veya çalışmaya hazır olunmasına rağmen gelir yaratacak bir işe sahip olamamasıdır. Ekonomik bakımdan işsizlik ise mevcut işinden kaynaklanan gelir kesintisi olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım, vd, 2012). Bir başka ifadeyle işsizlik, temelde iş gücünün farklı şekillerde istihdama katılamaması nedeniyle ortaya çıkan insan gücü kaybı olarak değerlendirilmektedir (Ekin, 2003). İşsizlik sorununu ortaya çıkaran en önemli etkenler; yapısal sorunlar, sermaye kıtlığı, talep yetersizliği ve sermayenin doğru organize edilememesidir. Dolayısıyla işsizlik sorunu öncelikle az gelişmiş ekonomilerde, kırsal kesimlerde ve kamusal alanda ortaya çıkmaktadır (Bozdağlıoğlu, 2008).

İstihdamda kalamama ve katılamamanın nedenleri çeşitli olduğu için de işsizlik olgusunun tüm biçimleri, farklı birer işsizlik türü olarak karşımıza çıkmaktadır, bu bağlamda işsizlik türleri (Dinler, 2003);

1. Geçici İşsizlik; ilk defa iş arayışında olan bireyleri ve kendi isteği doğrultusunda işten ayrılarak, daha iyi bir konum ya da ücretle çalışabilmek için iş arayışına giren kişileri kapsamaktadır. Geçici işsizlik süresi kısa dönemlidir ve nedenlerini şu şekilde belirtmek mümkündür (Korkmaz ve Mahiroğulları, 2007);

1. Emek piyasasındaki akışkanlık sorunları, bilgi yetersizliği veya organizasyon sorunları,
2. Daha önce çalışmamış olup, iş arayışına ilk kez giren bireyler,
3. Mevcut işinden ayrılarak, daha iyi çalışma koşulları ve ücret için, başka bir iş arayışına giren bireyler,
4. İş arayan bireylerin, mevcut işlerle eşleştirilmesi ve buluşturulması, şeklinde sıralanabilir.

2. Sürekli İşsizlik; bir yıl veya bir yıldan daha uzun süre işsiz kalınmasına “sürekli işsizlik” denilmektedir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerde daha sık görülen sürekli işsizlik türü, yapısal faktörler ve konjonktürel nedenlerden dolayı uzun süreli ve gizli şekillerde ortaya çıkmaktadır. Gelişmiş ekonomilerde ise uzmanlaşma ve iş bölümünün etkin şekillerde kullanılmasından dolayı oluşan talep yetersizliği nedeniyle kısa süreli ve açık işsizlik yaşanmaktadır (Tokol, 2000).

Küreselleşen ekonomik yapının içerisinde, birbirine rakip ekonomilerin, üretimdeki verimliliklerini

arttırarak, kalitatif ve kantitatif şekillerde üretim gerçekleştirdikleri ve böylece gelişmekte olan ekonomilerde işsizlik sorununa yol açtıkları belirtilmektedir. Gelişmekte olan ekonomilerdeki şartlar, şeffaf olmayan emek piyasası yapısıyla, sermaye kıtlığıyla ve yoksullukla birleştiğinde, konjonktürel işsizlik de uzun dönemli, yapısal ve açık bir nitelik kazanmaktadır (İleri ve Horasan, 2010).

3. *İrادی İşsizlik (Gönüllü İşsizlik)*; bireylerin cari ücret ve çalışma koşullarını kabul etmeleri halinde, herhangi bir işte çalışabilecek durumda olmaları ancak, kendi isteklerinden dolayı çalışmayarak işsiz kalmalarıdır. Bu kişilerin aile gelir talepleri yüksek olmamakla birlikte, çalışma güdüsü zayıf olmakta ve sosyal sebepler dolayısıyla işsiz kalmayı tercih etmektedirler (Şimşek ve Aydın, 2002).

Kendi isteği ile işsiz kalmayı tercih eden bireyler de “işsiz” olarak nitelendirilmektedir. İrادی işsizlik sınıfındaki bireyler, belirli bir ücret karşılığı iş bulmuş olsalar bile, daha iyi çalışma koşulları ve ücretle çalışabilecekleri bir iş kolu araştırmak için işsiz kalmayı tercih etmektedirler. Bu durumda birey, kendisi için bir ücret hedeflemekte ve bu hedefe göre iş arayışı gerçekleştirmektedir. Dolayısıyla teklif edilen ücret, hedeflediği ücretten yüksek olursa, işi kabul edecek, düşük olursa da iş arama sürecine devam edecektir. Ancak iş arama sürecinin uzaması, bireyin hedeflediği ücreti düşürmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda iş arama süreci ile hedeflenen ücret arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür (Bocutoğlu, 2011). İrادی işsizliğin bir türü olan spekülasyon işsizlik; bireyin çalışmadığı zamanın marjinal faydasının, istemediği bir reel ücret düzeyi marjinal faydasından daha yüksek olduğunu düşünmesidir. Bu durumda birey, iş arayış sürecine devam ederek daha iyi koşullarda bir iş bulacağına inanmaktadır (Kocacık, 2000).

4. *İrade Dışı İşsizlik (Gönülsüz İşsizlik)*; işsiz sınıfta yer alan bireylerin, bulacakları iş kolu, cari ücret düzeyi altında olsa bile bir işi kabul etmeleri, irade dışı işsizlik olarak tanımlanmaktadır. Ancak bu kişiler, hali hazırda çalışan bir kişinin yerine geçebilecekleri için, ekonomideki işsizlik sorunu çözülmekte, yalnızca işsiz kişiler yer değiştirmektedir. Aynı zamanda klasik iktisatçılara göre işsizlik, gayri iradi değil, iradi olmaktadır (Dinler, 2005). Bir ülke ekonomisi tam istihdam düzeyine ulaştığında, her birey cari ücret düzeyi üzerinden iş bulma imkanına sahip olmakta, işsiz kalanlar ise kendi tercihleri olduğu için işsiz kalmaktadır. Bu arada bireyler piyasadaki ücret seviyesinde çalışmayı kabul etseler bile talep yetersizliği nedeniyle iş bulmakta güçlük çekmektedirler (Ataman, 1998).

5. *Zımnı İşsizlik (Örtülü İşsizlik)*; bazı bireyler, çalışıyor gibi görünseler bile istihdam faaliyetlerine herhangi bir olumlu katkıları bulunmamaktadır. Bu durumda örtülü işsizlik; marjinal verimliliği sıfır ya da sıfırın altında olan bireylerin oluşturduğu bir işsizlik türü olarak nitelendirilmektedir. Gizli işsizlik veya zımnı işsizlik olarak da ifade edilebilen işsizlik türü, çoğunlukla az gelişmiş ekonomilerde görülmektedir. Örtülü işsizlik; teknik bakımdan bir değişiklik olmaksızın, üretim kapasitesine göre fazla miktardaki işçinin çalıştırılması durumudur (Ersel, 1999).

6. *Açık İşsizlik*; iş yapabilecek yeterliliğe ve güce sahip olan, iş arayışında olan ve cari ücret düzeyine razı olsa da iş bulamayan kişilerin oluşturduğu işsizlik türü “açık işsizlik” olarak nitelendirilmektedir. Bir kişinin, açık işsizlik türünde nitelendirilebilmesi için, kanunun veya yaşadığı coğrafyanın şartlarını kabul etmiş, cari ücret düzeyini kabul etmiş ve bunlara rağmen herhangi bir iş bulamamış olması gerekmektedir (Korkmaz ve Mahiroğulları, 2007).

7. *Arızı İşsizlik*; bir ülke ekonomisinde, iş gücü talebi ve arzı arasındaki denge sağlanmış olsa bile, iş gücünün kısa bir dönem için yer değiştirmesi sonucu ortaya çıkan işsizlik türüne, arızı işsizlik denilmektedir. Başka bir deyişle; herhangi bir nedenden dolayı işinden ayrılmış ve yeni iş arayışında olan veya ilk defa iş arayışı içerisinde olan kişilerin, bir ekonomide sürekli var olmaları durumudur. Sağlıklı işleyen bir ekonomi için kısa dönemli yer değiştirmeler aslında ekonomide ani bir olumsuzluğa neden olmamaktadır. Ekonominin tam istihdam düzeyine ulaşması durumunda ise arızı işsizliğin ortadan kaldırılmasının söz konusu olmayabilir (Şimşek ve Aydın, 2002).

8. *Yapısal İşsizlik*; iş gücünün, yeni gelişmelere uyum sağlama sürecinde oluşan işsizliğe “yapısal işsizlik” denilmektedir. Teknolojik değişimlerde makineleşmeye geçişle ortaya çıkan işsizlik, yine yapısal işsizlik olarak nitelendirilmektedir. Yapısal işsizlik, genellikle gelişmekte olan ülkelerde meydana gelmekte ve üretim kapasitesinin, mevcut nüfusa oranla sınırlı kalmasından dolayı oluşmaktadır. Sosyo-kültürel yapıda meydana gelen değişiklikler sonucu talep artışı veya azalışı, değişikliğin meydana geldiği sektördeki iş gücü talebinin de artmasına veya azalmasına neden olmakta ve böylece yapısal işsizlik oluşmaktadır (Korkmaz ve Mahiroğulları, 2007).

9. *Mesleki Yapısal İşsizlik*; mesleki işsizlik, niteliklerinin yetersiz olmasından dolayı işsiz kalmak değil; ihtiyaç duyulan mesleklerden çok, bireylerin tercihlerine ve zevklerine göre daha popüler mesleklere yönelmelerinden dolayı oluşan bir işsizlik türü olmaktadır (Yıldız, 2014). Tarımsal ekonominin yüksek olduğu ülkelerde kadın bireyler, yardımcı işlerde çalışırken; sanayinin yüksek olduğu ülke ekonomilerinde, kadınların iş gücü piyasasındaki yeri önemli sayılabilecek seviyelerde olmaktadır. Toplum geneline bakıldığında, yabancı işçilerin, gençlerin, niteliksiz işçilerin, kadınların ve engelli bireylerin işsizlik olgusundan diğer bireylere göre daha fazla etkilenmektedir. Bu gruplar içerisinde işsizliğe karşı en duyarlı gruplar ise gençler ve kadınlardır. Kadınlara sunulan işlerin sınırlı olması, çalışma koşullarının ağır olması ve diğer kişilere göre kadınlara sunulan ücretlerin az olması nedeniyle de kadınlar çalışmak istememekte, dönemsel işlerde çalışmaktadırlar (Toksöz, 2007).

10. *Dönemsel İşsizlik*; iş gücü piyasasında yeterli seviyede açık iş kolunun bulunmaması ve talep yetersizliği nedeniyle oluşan işsizlik türüne “dönemsel işsizlik” denilmektedir. Çoğunlukla sanayileşmiş ülkelerde görülen ve geçici olan dönemsel işsizlik türüne, özellikle kriz dönemlerinde sıklıkla rastlanmaktadır. Bu bağlamda, ekonomik resesyon sonucu mal ve hizmete olan talep azalmasıyla birlikte işten çıkartılan çalışanlar da dönemsel işsizlik kapsamına girmektedir (Yıldız, 2014). Dönemsel işsizliğin oluşmasına neden olan bazı önemli faktörleri (Lordoğlu ve Özkaplan, 2003);

1. Ekonomideki depresyon dönemlerinde üretim seviyesinde düşüş ve mal stoklarında ise artış olması,
2. Ekonomideki çıktılarının, önemli bir bölümünün dış piyasaya bağlı olması,
3. Petrol ve savaş şoklarının girdi fiyatları üzerinde enflasyonist baskı oluşturması,
4. Ham madde ihracatı yapan gelişmekte olan ülkelere, aynı zamanda konjonktür ihracatının da yapılması,
5. Konjonktüründe etkisiyle artan refah dönemlerinde, artan gelirlerin yatırımdan çok tasarruflara yönelmesi şeklinde sıralamak mümkündür.

4. BÜYÜME İLE İŞSİZLİK İLİŞKİSİ

4.1. Ekonomik Büyüme

Ekonomik büyüme, bir ülkede belirli dönemlerde üretimi yapılan tüm hizmet ve malların GSYİH’de gerçekleşen artışı şeklinde tanımlanmaktadır. Ekonomik büyümenin gerçekleşmesi için, tam istihdam adına kullanılan ekonomi kaynaklarının etkin kullanımı ya da mevcut kaynaklara yenilerinin eklenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, ekonomik büyüme ile enflasyon arasında doğrusal bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür. GSYİH’nin brüt büyüme oranı şu şekilde formüle edilebilir (Kaynak, 2005).

$$g = \frac{GSYIH_t - GSYIH_{t-1}}{GSYIH_{t-1}} \times 100 \quad (1.1)$$

4.2. Enflasyon ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki

Cari fiyat düzeyinde, toplam talep toplam arzdan daha yüksek olursa, bu durum “enflasyon” ile açıklanmaktadır. Enflasyonda fiyatların genel seviyesi düzenli artış göstermektedir. Sonuç olarak enflasyon, yalnızca bir mal ya da hizmet fiyatının tek başına artışını değil; fiyatlardaki genel düzeyin sürekli artışını göstermektedir. Yani, tüm mal fiyatlarındaki veya bazı mal fiyatlarındaki tek seferlik artış, enflasyon olarak nitelendirilmemelidir (Aren, 2005). Enflasyon düşüşü, fiyat artışlarının daha az olması ve buna göre, bireylerin alım güçlerinin de azalmasını ifade etmektedir. Oluşumuna göre enflasyon, maliyet ve talep enflasyonu olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Talep enflasyonu, para arzının artması sonucu, tüketimde de artış meydana gelmesiyle oluşurken; maliyet enflasyonu ise üretimde kullanılan tüm kaynakların, maliyetlerinin artması sonucu oluşmaktadır (Işık, 2017).

Enflasyon, hem finansal aracılık ve finansal derinleşmelerin yatırım faktörleri üzerinde olumlu etki yaratmakta hem de finansal verimliliği olumsuz etkilemektedir (Eygü, 2018). Dolayısıyla, finansal piyasaların ekonomik büyüme sürecine etkilerinin incelenebilmesi için finansal piyasaları diğer piyasalardan ayıran özelliklere ve hizmet türlerine değinilmesi gerekmektedir (Erim ve Türk, 2005). Bu nedenle, finans piyasalarında risk ve belirsizlik geleceğe yatırım yapılması ve yeni yatırımlara karar verebilmesi açısından çok önemlidir. Piyasalardaki belirsizliklerin ön tahminlerinin yapılması ve

önlamların alınabilmesi; riskin paylaşılması veya dağıtılması açısından büyük öneme sahiptir (Şenol, 2020).

4.3. Dış Ticaret ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki

Ekonomiler, alt yapıyı, coğrafi koşulları, sahip oldukları üretim kaynaklarını, teknolojik gelişmeleri dikkate alarak, ekonomik büyümeyi ve kalkınmayı gerçekleştirebilecek çeşitli stratejiler geliştirmektedirler. Bu durumda söz konusu kaynakları yetersiz olan veya sahip olduğu halde kaynaklarını verimli şekillerde kullanamayan ülkelerin, bu gereksinimlerini karşılamak için dış ticaret faaliyetlerine ağırlık vermeleri gerekmektedir (Seyidoğlu, 2013).

Dış ticaret ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki üzerine yapılan çalışmalarda iktisatçılar, çoğunlukla dış ticaretin etkilediğini savunmuştur. İthalatı savunan azınlıkta iktisatçılar olsa da etkisi gittikçe artan küreselleşme nedeniyle, gelişmekte olan ülkelerin birçoğu ihracata yönelik büyüme politikaları izlemeye başlamıştır. Bir ülkenin sanayileşmek adına kullanabileceği iki çeşit strateji bulunmaktadır: ilki dışa dönük sanayileşme stratejisi, diğeri ise dışa açılmaksızın yurt içinde mal üretimi yapılması, yani ikameci stratejidir (Aktaş, 2009). Bu bağlamda, bir ülkenin ekonomik kalkınmasında dış ticaretin oldukça önemli bir role sahip olduğunu ve dış ticaret olmaksızın kalkınmanın sağlanamayacağını söylemek mümkündür (Aslan ve Yörük, 2008).

4.4. İstihdam ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki

Ekonomik büyüme oranının belirli bir düzeye getirilerek işsizlik oranının azaltılacağına dair ortaya atılan görüşler, kapitalist sistemin işleyişine uygun olmamaktadır. Çünkü kapitalist sistemdeki sermayedeki artışlar ve çalıştırılan işçi sayısı; sürekli dalgalanmalara ve böylece işsizlik nüfusunun artışına neden olmaktadır (Yeldan, 2010). Bu türdeki işsizlik oranı artışı, işten çıkarılma şeklinde ya da mevcut işsiz nüfusun emilmesi şeklinde gerçekleşebilir. İşsizlik oranı, sermayenin organik bileşimindeki değişim hızından ve teknik değişim hızındaki artıştan etkilenmektedir. Bu bağlamda GSYİH'yi oluşturan harcamalar; stok, atışları, yatırım harcamaları, tüketim harcamaları, ithalat ve ihracat arasındaki fark olarak ifade edilebilir (Akyıldız, 2006).

Mal ve hizmet üretimi için emek gücüne gereksinim vardır. İstihdamı belirleyen temel faktörler ise mal ve hizmet talebi, ithalat ve ihracat seviyeleridir. Tüm bu faktörler birlikte değerlendirildiğinde; yurtiçi talebe, ithalat ve ihracat farkının eklenmesiyle, istihdamın ilk belirleyicisi olan GSYİH elde edilmektedir (Akyıldız, 2006).

Ekonomik büyümenin gerçekleşmesiyle işsizliğin azalması, istihdamın artması, buna karşılık ekonomideki küçülmeye de işsizliğin artması ve istihdamın azalması mümkün olabilir (Murat ve Yılmaz-Eser, 2013). Ancak ekonomik büyümeyle birlikte istihdam artışının da sağlanabilmesi için, üretimin iş gücü verimliliğinden daha hızlı artış göstermesi gerekmektedir (Walterskirchen, 1999). Aynı zamanda iş gücü piyasasına yönelik düzenlemelerin yapılması ile kayıt dışı istihdamın düşürülmesi mümkündür (Çınar vd., 2014).

4.5. İhracat ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki

İçsel büyüme teorisine göre ihracat da ekonomik büyüme üzerinde önemli bir itici güce sahip olmaktadır. İhracat artışı ile gelişmiş kaynak tahsisi, dış piyasaları öğrenme, daha büyük girişimcilikler, üretim ve pazarlama yeteneklerini de içeren teknik bilgilerin yayılması sağlanmaktadır. Uluslararası piyasalara giriş sürecinde rekabetin artması, ihracat dışında kalan sektörlere de pozitif dışsallık sağlayan etkilerle, ekonominin genel verimlilik düzeyini arttırmaktadır. Böylece yüksek nitelikler kazandıran yeni beceriler elde edilmekte ve fiyat mekanizmalarının etkin şekillerde oluşturulmasına katkı sağlamaktadır (Grossman, 1991).

4.6. Döviz Kuru ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki

İstihdam ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki, bir ülke ekonomisinin döngüsüne paralel şekilde gerçekleşmektedir. Ekonomik büyümenin gerçekleşmesi, yüksek işsizlik oranının da düşeceği anlamına gelmemektedir. Fırsatların azaldığı durumlarda işletmeler, üretimde verimlilik sağlamaya çalışarak, üretimi mevcut çalışanları ile arttırmayı amaçlarlar. Üretim artışının çözüm sağlamaması durumunda ise, çalışma saatleri azaltılabilir, ücretlerde azaltma yoluna gidilebilir ya da işten çıkarma yoluna gidilebilir. Bu nedenle bir ülke ekonomisindeki işsizlik oranının, büyüme oranını belirli gecikmelerle takip ettiğini söylemek mümkündür (Akay, vd., 2016).

Ulusal bir para biriminin, farklı bir yabancı ulusal para cinsinden değeri, döviz kuru olarak

tanımlanmaktadır. Dolayısıyla bir ülkenin döviz kurundaki yükseliş, ulusal paranın değer kaybetmesine; döviz kurundaki düşüş ise ulusal paranın değer kazanmasına neden olmaktadır (Aren, 2005). Döviz kurları; çapraz, nominal, efektif ve reel kur olmak üzere dört gruba ayrılmaktadır (Yavilioğlu, 2002);

1. Çapraz kur, yabancı bir para biriminin diğer bir yabancı para cinsinden değerini göstermektedir.
2. Nominal kur, yabancı para cinsinin ulusal para cinsinden değerini ifade etmektedir.
3. Efektif kur, bir ülkedeki döviz kurunun diğer ülkelerdeki döviz kurlarının, değişimlerdeki ortalamaya göre ifade edilmesidir.
4. Reel kur, nominal kurun enflasyondan çıkartılması ile oluşan döviz kuru olarak tanımlanmaktadır.

Buna göre yapılan çalışmalar, döviz kurunun ekonomik büyümeyi iki şekilde pozitif yönlü etkilediğini belirtmektedir. Bunlardan ilki, döviz kurunun, nakit riskini azaltarak, faiz oranlarını düşürmesi ve böylece yatırımların ve büyümenin artış göstermesidir. İkincisi ise, döviz kurunun uluslararası ticaret ile bağlantılı şekilde uluslararası işlem maliyetlerini düşürmesidir (Dornbusch, 2001).

4.7. İşsizlik ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki

Küreselleşmenin hızlanmasıyla birlikte ekonomik büyüme ve işsizlik arasındaki ilişkiye dair yapılan araştırmalar da artış göstermektedir. Tüm ülke ekonomileri, ekonomi yapılarındaki değişimlere rağmen, küreselleşen yapının içerisinde sürdürülebilir büyüme gerçekleştirmek için çaba harcamaktadırlar (Berber, 2011).

Tüm ülke ekonomilerinin başlıca hedeflerinden biri ekonomik büyüme gerçekleştirmek ve istihdam artışına katkı sağlamaktır (Sinclair, 2005). Ancak istihdamsız büyüme gerçekleştiren, teknolojik gelişmelerin makineleşmeyi etkilediği ve yapısal reformların sürekli artış gösterdiği ekonomilerde, işsizlik sorunu kaçınılmaz olmaktadır. Ekonomik büyüme süreci istihdamın düşmesine neden oluyorsa, o ülke ekonomisinde istihdamsız büyüme gerçekleşiyor demektir. Dolayısıyla ülkelerin, ekonomik büyümeyi sürdürülebilir bir hale getirebilmeleri ve işsizlik sorununu çözüme ulaştırabilmek için, nitelikli iş gücünü artırma yönünde stratejiler geliştirmeleri gerekmektedir (Berber, 2011).

4.8. İşsizlik ile Makroekonomik Faktörler Arasındaki İlişki

Makro-ekonomik faktörler; ekonomik büyüme, tam istihdam, ulaşılabilir fiyat istikrarı ve diğer makro ekonomik amaçları gerçekleştirebilmek için devletin harcama ve gelir faaliyetlerinin toplamını ifade etmektedir (Sağlam ve Sönmez, 2017). Ekonomik büyümenin işsizlik oranına etkilerini belirleyebilmek için verimliliği artırma süreci, katma değer yaratma süreci, istihdam artışı ve talep oluşumu süreçlerinin incelenmesi gerekmektedir (Temiz, 2004).

İşsizlik oranları ve ekonomik büyümenin, küresel alanda en önemli makroekonomik performans kriterlerinin başında geldiği belirtilmektedir. Sebebi ise, ülkelerde uygulanan makroekonomik politikaların, temel ve yardımcı amaçlar arasında yer alması olarak ifade edilmektedir. Makroekonomik performans kriterleri arasındaki en önemli üç değişken ise, ekonomik büyüme, işsizlik ve enflasyon olarak nitelendirilmektedir (Akcan, 2018). Bu bağlamda, ekonomik büyümeye yönelik uygulanan politikalar ve işsizliğin azaltılmasına yönelik uygulanan politikaların birbirini etkilediğini ve eki alanının oldukça geniş olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla ekonomik politikalar belirlenirken, verimlilik ve etkinliğin artması için, politika etkileri arasındaki etkileşimlerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Kaynak, 2005).

5. SONUÇ

İşsizlik sorunu, küresel alanda en önemli sorunların başında gelmektedir. İktisat literatürüne göre işsizliği azaltmanın en önemli yollarından biri ekonomik büyümenin arttırılmasıdır. Dolayısıyla tüm devlet politikaları, yüksek büyüme oranlarıyla işsizlik oranlarını azaltmayı hedeflemektedir. Ekonomik büyümeyi sağlayan faktörler önem kazansa da işsizliğin ortaya çıkmasına neden olan birçok farklı sebep bulunmaktadır. Bu nedenle, büyüme oranlarının küresel alanda yüksek olduğu gözlemlense de işsizlik oranlarının azalmaması, ekonomik büyüme ve işsizlik arasındaki ilişkinin tartışma konusu olmasına neden olmaktadır.

Ülkelerin karşılaştığı ekonomik durgunluk ve krizler, işsizlik olgusunun ön plana çıkmasına neden olmaktadır. Böylece ekonomide artan işsizlik sorunu, iş gücünün de atıl hale gelmesine neden olmaktadır. İktisatçılara göre; sürdürülebilir büyüme ve kalkınmanın yavaşlatılmasıyla, yoksulluk ve gelir adaletsizliğinin artacağı öngörülmektedir. Dolayısıyla işsizlik sorununa çözüm ararken, işsizliğe yol açan nedenlerin de iyi tanımlanması ve bunlara uygun çözümler geliştirilmesi gerekmektedir (Özsağır, 2000). Aynı zamanda işsizliğe neden olan, siyasi istikrarsızlıklar, haksız kazanç, rüşvet ve kayıt dışı istihdam gibi temel nedenler göz önünde bulundurulduğunda; yapılan yatırımların düzenli hale getirilmesi ve üretim düzeylerinin artırılması, işsizlikle mücadeleyi kolaylaştıracaktır. Bu bağlamda bir ekonomide, tüketimden önce üretim faktörlerine önem verilmesi, istihdam ve işsizlik sorunlarına neden olan faktörlere dikkat edilmesi gerekmektedir (Berber, 2011).

İstihdam ve işsizlik sorunlarının önemini belirleyen faktörler; yetersiz eğitim, hızlı nüfus artışı, yetersiz gelir, iç ve dış göçler, yatırımlardaki olumsuzluk ve yetersizlik, teknolojik gelişmelerdir. İşgücü ve istihdam karşılaştırıldığında, sürekli artan nüfusa ek olarak istihdam sayısında bir değişiklik olmadığı, ancak iş gücüne katılımda azalma olduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda kırsal kesimlerde istihdam edilenlerin çoğu erkek nüfusu oluşturmaktadır. Bundan dolayı kentsel kesimlere göçün fazla olmasıyla, kent nüfusu sürekli artış göstermekte ve böylece istihdamı oluşturan en önemli kesim kentlerde yaşayanlar olmaktadır.

İşsizlik ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin zamanla zayıfladığı ve ekonomik büyümenin tek başına istihdam yaratmak için yeterli olmadığı anlaşılmıştır. Daha az istihdam ile daha çok üretim yapılması, küreselleşen rekabet artışının sonuçlarından biri olarak görülmüş ve verimlilikteki artışlar, istihdam yaratmayı daha zor hale getirmiştir. Ekonomik büyümenin istihdam ve verimlilik artışından kaynaklandığı düşünüldüğünde; ekonomik büyümenin istihdam artışından değil, verimlilik artışı nedeniyle gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Gelişmekte olan ülkelere bakıldığında, verimlilik ve üretim artışı olmasına rağmen, istihdam artışının ekonomik büyüme ile doğru orantılı gerçekleşmediği ve işsizlik oranlarının artış gösterdiği gözlemlenmektedir. Sonuç olarak, sağlıklı bir ekonomik büyümenin, eksik istihdam ve işsizlik sorunlarını çözmede yetersiz kaldığını söylemek mümkündür (Voyvoda, 2009).

6. ÖNERİLER

İşsizlik sorunu, ekonomik bir sorun olmanın yanı sıra sosyal bir sorun olarak da karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla işsizlik sorununun nedenlerinin doğru tespit edilmesi ve çözüm önerileri üzerinde sık sık çalışmalar yapılmalıdır. İşsizlikle mücadele politikalarının, istihdam kapsamını genişletmeye çalışmakla birlikte, çalışan bireylerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi de odaklanmalıdır. Birçok ülkede bulunan enformel sektördeki çalışma şartlarının iyileştirilmesi, küreselleşmenin negatif etkilerini azaltacak, daha adil bir süreç oluşacak ve özellikle genç kesim arasındaki yüksek işsizlik oranlarının, uluslararası alanlardaki ortak yaklaşımlarla çözümlenebileceği öngörülmektedir. Bu sorunların ulusal düzeyde aşılabilmesi içinse, devlet, işveren ve işçiler arasında etkin iletişim mekanizmalarının, yine etkin şekillerde kullanılması hedeflenmelidir.

Tedbirlerin alınmaması durumunda işsiz kesimi oluşturan toplum farklı alanlara yönelecek ve ülkedeki sosyo-kültürel yapı zarar görmeye başlayacaktır. Bu da psikolojik sorunlar, suç eğilimi, depresyon ve intihar gibi sorunların artmasına yol açabilir. Bu bağlamda işsizlik oranlarını en aza indirgeyebilmek için uygulanabilecek bazı çözüm önerileri şu şekilde belirtilebilir;

1. Genç işsizlik sorununu azaltmak ve aşmak için, istihdamın oluşturulmasına yönelik politikalar ve teşvikler geliştirilebilir, yatırımların artırılması sağlanabilir.
2. Genç girişimciler desteklenmeli ve artırılmasına yönelik teşvikler geliştirilmelidir.
3. İşgücü piyasasında, gereksinimlere yönelik bölüm kontenjanları belirlenebilir.
4. İlk işe başlayan bireyler için, kısmi süreli çalışma, staj, eğitim gibi önemli avantaj sağlayan olanaklar artırılabilir.

Bundan sonra büyüme ve işsizlik oranları arasındaki ilişki konusunda yapılacak çalışmalarda konu kapsamına; enflasyon, ekonomik-sosyal-kültürel- politik çevre faktörlerinin kapsama alınması, anket uygulamalı çalışmalarının yapılması ve çalışma evreninin bölge, ülke ve ülkeler arası kapsamda yapılması; araştırmacılara, sektöre, kurumlara ve işletmelere daha yararlı bilimsel sonuçların sunulmasına destek olabilir.

KAYNAKÇA

- Akay, H. K., Aklan, N. A. ve Çınar, M. (2016). Türkiye ekonomisinde ekonomik büyüme ve işsizlik. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 14(1), 209-226.
- Akcan, A. T. (2018). İstihdam oluşturmamayan büyümenin Türkiye ekonomisinde geçerliliği. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 171-183.
- Akgüç, Ö. (1994). *Finansal yönetim* (6. Baskı). Muhasebe Enstitüsü Yayını.
- Aksu, L. (2017). Türkiye’de istihdam, verimlilik ve iktisadi büyüme ilişkilerinin analizi. *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 39-94.
- Aktaş, C. (2009). Türkiye’nin ihracat, ithalat ve ekonomik büyüme arasındaki nedensellik analizi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (2), 35-47.
- Akyıldız, H. (2006). *Türkiye’de istihdamın analitik dinamiği*. Asil Yayın Dağıtım.
- Aren, S. (2005). *İstihdam para ve iktisadi politika* (12. Baskı). Savaş Yayınları.
- Aren, S. (2008). *İstihdam para ve iktisadi politika*. İmge Kitabevi.
- Aslan, N. ve Yörük, D. (2008). Teori ve uygulamada dış ticaret hadleri ve kalkınma ilişkisi. *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, 27(2), 33-69.
- Ataman, B. C. (1998). İşsizlik sorununa yeni yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 53(01), 59-72.
- Bağlı, M. S. (2011). Etkinlik-eşitlik çelişkisi bağlamında yeniden dağıtım politikalarının sosyal refah üzerindeki etkisi. *Maliye Dergisi*, (161), 259-282.
- Barışık, S. ve Çevik, E. İ. (2008). Yapısal kırılma testleri ile türkiye’de işsizlik histerisinin analizi 1923-2006 dönemi. *KMU İİBF Dergisi*, (1), 1-14.
- Berber, M. (2011). *İktisadi büyüme ve kalkınma: büyüme teorileri & kalkınma ekonomisi*. Derya Kitabevi.
- Biçerli, M. K. (2011). *Çalışma Ekonomisi* (6. Baskı). Beta Yayınları.
- Bocutoğlu, E. (2011). *Makro iktisat teoriler ve politikalar* (8. Baskı). Murathan Yayın Evi.
- Bozdağlıoğlu, Y. (2008). Türkiye’de işsizliğin özellikleri ve işsizlikle mücadele politikaları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, (20), 45-65.
- Çetinkaya, E. (2010). Genç işsizliğinin teorik açıklamaları. *Sakarya Üniversitesi İİBF Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (58), 45-57.
- Çınar, M., Kanalcı Akay, H. and Yılmaz, F. (2014). A sectoral analysis of hysteresis in unemployment: evidence from Turkey. *Journal of Social Sciences of the Turkic World*, (69), 29-52.
- Demir, O. ve Bakırcı, F. (2005). Türkiye’de işsizlik sorunu ve büyüme işsizlik ilişkisi. III. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi, Celalabat-Kırgızistan, 477-486.
- Dinler, Z. (2003). *İktisada giriş* (9. Baskı). Ekin Kitabevi Yayınları.
- Dinler, Z. (2005). *İktisada giriş*, Ekin Kitabevi Yayınları.
- Dornbusch, R. (2001). Fewer monies, better monies. *American Economic Review*, 91(2), 238-242.
- Duruel, M. ve Kara, M. (2009). Küresel işsizlik ve istihdamda yeni perspektifler. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (57), 357-363.
- Ekin, N. (2003). Türkiye’de işsizlik: ısrarlamayan işsizler-kırsal yoksullar-kentsel kayıtdışı yapay istihdamdakiler- açık işsizler, *Kamu-İs Dergisi*, 7(2), 2-21.
- Ersel, B. (1999). *Türkiye’de İşsizlik ve İşsizlik Sigortası*. Dilek Ofset Matbaacılık.
- Erim, N. ve Türk, A. (2005). Finansal gelişme ve iktisadi büyüme. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), 21-45.

- Eygü, H. (2018). Enflasyon, işsizlik ve dış ticaret arasındaki ilişkinin incelenmesi: Türkiye örneği (1990-2017), *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2), 96-112.
- Fitzgerald, V. (2006). Financial development and economic growth: a critical view. *World Economic and Social Survey*, Oxford University, 1-33.
- Grossman, H. (1991). Trade, innovation and growth. *American Economic Review*, (80), 86-91.
- Gündoğan, N. (1999). Genç işsizliği ve avrupa birliğine üye ülkelerde uygulanan genç istihdam politikaları. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 54(01), 63-79.
- Güney, A. (2009). İşsizlik, nedenleri, sonuçları ve mücadele yöntemleri. *Kamu- İş Dergisi*, 10(4), 135-159.
- Işık, H. (2017). Tarihi ipek yolu ve tarih bölümü öğrencilerinin bu yol hakkındaki bilgi düzeylerinin değerlendirilmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 21(1), 145-176.
- İleri, H. ve Horasan, A. (2010). Küresel rekabet ortamında işletmelerin teknoloji ve ar-ge yönetimlerinin rekabete etkileri üzerine araştırma ve örnek bir uygulama. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 13(1-2), 171-190.
- İskenderoğlu, Ö. Karadeniz, E. ve Atioğlu, E. (2012). Türk bankacılık sektöründe büyüme, büyüklük ve sermaye yapısı kararlarının karlılığa etkisinin analizi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(1), 291-311.
- Kaynak, M. (2005). *Kalkınma iktisadı.*, Gazi Kitap Evi.
- Kocacık, F. (2000). *Çalışma sosyolojisi*. Dilek Ofset Matbaacılık.
- Koçoğlu, D. (2012). Büyük sanayi kuruluşlarının büyüme stratejilerinin bahs ile değerlendirilmesi: denizli örneği. *Ege Akademik Bakış*, 12(2), 267-283.
- Korkmaz, A ve Mahiroğulları, A. (2007). *İşsizlikle mücadele*. Ekin Kitabevi Yayınları.
- Lordoğlu, K ve Özkaplan, N. (2003). *Çalışma iktisadı*. Der Yayınları.
- Murat, S. ve Şahin, L. (2011). Gençlerin istihdamı/işsizliği bakımından türk eğitim sisteminin değerlendirilmesi. *Çalışma ve Toplum*, (30), 93-135.
- Murat, S. ve Yılmaz-Eser, B. (2013). Türkiye’de ekonomik büyüme ve istihdam ilişkisi: istihdam yaratmayan büyüme olgusunun geçerliliği. *Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 2(3), 92-123.
- Özsağır, A. (2000). Küresel işsizlik krizi ve işsizlikle mücadele politikaları. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (43-44), 281-312.
- Parasız, İ. (1997). *Modern büyüme teorileri: dinamik makro ekonomiye giriş*. Ezgi Kitabevi.
- Rufin, R. (2007). Sales growth of spanish tourist firms: some implications of gibrat's law on marketing management. *Tourism Management*, 28(3), 788-805.
- Sağlam, Y. ve Sönmez, F. E. (2017). Finansal gelişme ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki: avrupa geçiş ekonomileri örneği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12(1), 121-140.
- Seyidoğlu, H. (2013). Uluslararası İktisat: teori, politika ve uygulama (17. Baskı). Güzem Can Yayınları.
- Sınclar, T. (2005). *Permanent and transitory component in output and unemployment: okun's law persists*, University, Manuscript.
- Stanley, F. Rudiger, D. ve Richard, S. (2007). *Makro ekonomi* (Çev. Ak S.). Gazi Yayın Evi.
- Şenol, Z. (2020). Finansal krizler ve risk yönetimi. *Multidisipliner Yaklaşımla İktisadi kriz Olgusu*, (3), 157-183.
- Şimşek, S. ve Aydın, M. K. (2002). *İktisat bilimine giriş*. Değişim Yayınları.

- Temiz, H. E. (2004). Küreselleşmenin Sosyal Boyutları ve Türkiye Açısından Etkileri, *Birleşik Metal İşçileri Sendikası*, 12(1),112-120
- Tokol, A. (2000). *Sosyal politika* (2. Baskı). Vıpos Yayınları.
- Toksöz, G. (2007). İşgücü piyasasının toplumsal cinsiyet perspektifinden analizi ve bölgeler arası dengesizlikler. *Çalışma ve Toplum*, 4(15), 57-79.
- Uysal, D. ve Alptekin, V. (2009). Türkiye ekonomisinde büyüme-işsizlik ilişkisinin VAR modeli yardımıyla sınanması (1980-2007). *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(2), 69-78.
- Ülgener, S. F. (1991). *Milli gelir, istihdam ve iktisadi büyüme*. 7. Baskı, Der Yayınları.
- Ünsal, M. E. (2020). Kamu harcamaları, kamu gelirleri ve kamu borçlarının ekonomik büyüme üzerindeki etkileri: OECD ülkeleri üzerine panel veri analizi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (64), 53-64.
- Vergil, H. ve Abasız, T. (2008). Toplam faktör verimliliği, hesaplanması ve büyüme ilişkisi: collins bosworth varyans ayrıştırması. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (16), 160-188.
- Voyvoda, E. (2009). Küresel kriz ve istihdam yaratmayan büyüme üzerine. *ODTÜ'lüler Bülteni*, Nisan, (184).
- Wade, R. H. (2001). The rising inequality of world income distribution. *Finance & Development*, 38(4), 37-37.
- Walterskirchen, E. (1999). *The Relationship between growth, employment and unemployment in the EU*. European Economist for an Alternative Economic Policy Workshop.
- Yavilioğlu, C. (2002). Kalkınmanın anlam bilimsel tarihi ve kavramsal kökenleri. *CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(1), 59-77.
- Yeldan, E. (2010). Küresel kriz, işsizlik ve iş yaratmayan büyüme. *TİSK İşveren Dergisi*, 47(10/11), 21-29.
- Yıldırım, K., Karaman, D. ve Taşdemir, M. (2012). *Makro ekonomi*. Seçkin Kitap Evi.
- Yıldız, K. (2014). İşsizlik türleri, her bir işsizlik türünün toplam işsizlikteki payı ve çeşitli demografik parametrelerle ilişkisi. *Akademik Bakış Dergisi*, (45), 1-26.
- Yılmaz, Ö. G. (2005). Türkiye ekonomisinde büyüme ile işsizlik oranları arasındaki nedensellik ilişkisi. *Ekonometri ve İstatistik e-Dergisi*, (2), 63-76.
- Yüceol, H. M. (2005). Bir politika değişkeni olarak işsizliğin ölçülmesi sorunu ve Türkiye'de gerçek işsizlik oranı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(12), 118-133.